

МБДОУ “Намский ЦРР – детский сад «Кэнчээри»
Верхневиллюйский улус (район), Республика Саха (Якутия)

“Көтөр-сүүрэр тириитин уларытынар дуо?” Н. Якутскай айымньыта
(Уус-уран айымньыны, тулалыыр эйгэ дьарыгын технологическай картата)

Иитээччи: Игнатьева Лидия Семеновна

Дьарык: уус-уран айымньыны билиһиннэри, тулалыыр эйгэ

Бөлөх: улахан

Темата: “Көтөр-сүүрэр тириитин уларытынар дуо?” Н. Якутскай айымньыта

Уобаластар алтыһыллара: билии-көрүү дьобурун сайдыыта, уопастыбаҕа сылдыы, бодоруһуу сайдыыта, тыл-өс сайдыыта, эт-сиин сайдыыта, кэрэни өйдүүр дьобур сайдыыта.

Көрүнэ: интегрированной

Тиибэ: сана билиини биэри

Методиката: көрдөрүү, тылынан кэпсээһин, проблеманы үөскэтии, ырытыһы.

Сыала - соруга:

Үөрэтэр: Н.Якутскай туһунан билиһиннэри, кини айымньыларыгар интэриэһи тарды; тылын саппааһын байыты; бөлөбүнэн үлэбэ үөрэтии, дьарык кэмигэр оҕону бэйэ-бэйэни кытта бодоруһарга үөрэтии.

Сайыннарар: оҕо билэр-көрөр баҕатын, толкуйдуур, тобулар дьобурун сайыннары; тус санаатын толору, толлубакка этэрин ситиһи.

Иитэр: айылбаҕа, ойуур кыылларыгар харыстабыллаахтык сыһыаннаһарга, убаастыырга иити; дьарык кэмигэр бэйэ-бэйэбэ көмөлөһөр, доҕордуу сыһыанна иити.

Кэтэһиллэр түмүктэр:

1. Дьыл кэмин уларыытыгар кыылларга туох уларыыы буоларын билэр.
2. Бэйэтин санаатын этинэ, атын оҕо санаатын истэ уерэнэр.
3. Бөлөбүнэн үлэлиир сатабыла, оҕолору кытта бодоруһар кыаҕа сайдар.
4. Толкуйдаан, тобулан сөптөөх түмүккэ кэлэр.

Дьарык түһүмэхтэрэ:

1	Кирии тыл	1 м
2	Дьарык соругун этии. Проблеманы туруоруу.	2 м
3	Проблеманы быһаары	3 м

4	Дьарык сүрүн чааһа.	
	1. Н. Якутскай туһунан билиһиннэри	2 м
	2. Кэпсээни истии, көрүү “Көтөр-сүүрэр тириитин уларытынар дуо?”	4 м
5	Сынньалан	2-3 м
6	Дьарык практической чааһа	8 м
7	Түмүк чааһа	2 м
8	Рефлексия	1-2 м

Материальной-техническэй хааччыллыгыта:

1. экран
2. проектор
3. Н.Якутскай айымньытын кинигэлэрэ
4. Н. Якутскай портрета
5. ойуур кыылларын, көтөрдөрүн моһуома
6. кыһынны, сайынны ойуур макеттара
7. өгнөөх харандаастар, килиэй (оҕо ахсаанын аайы)
8. кыһыл, от күөх, саһархай фишкалар (оҕо ахсаанын аайы)

Туһаныллыбыт литература:

Аптаах холбуйачаан: Хоһооннор, остуоруйалар, кэпсээннэр, таабырыннар. – Дьокуускай: Бичик, 1999. – 224 с.

Түгүмэхтэр	Сатабыл, үөрүйэх инэриллиитэ	Иитээччи үлэтэ	Иитиллээччи үлэтэ	Бириэмэтэ	Туттар тэриллэрэ
1. Кириин тыл	Оҕолорго сана билиини ыларга баҕа үөскэтии	<p>(Оҕолору төгүрүккэ ынырыы) Оҕолор, үүммүт үтүө күнүнэн!</p> <p>Илиилэрбититтэн ылсыһан бэйэ бэйэбитигэр истин мичээри бэлэхтиэҕин, эйэбэс тыллары этиэҕин эрэ.</p> <p>Төгүрүккэ турдубут, Илиилэртэн ылыстыбыт, Эн – мин доҕорум, Мин – эн доҕорун, Бары бииргэ сылдыбыт, Элбэх сананы билэбит!</p>	<p>Оҕолор дорооболоһоллор.</p> <p>Төгүрүккэ туран бэйэ-бэйэлэригэр эйэбэс тыллары этэллэр.</p>	1 мүн	
2. Дьарык соругун этии. Проблеманы туруоруу.	Интэриэһи үөскэтии.	<p>Оҕолор, бэбүһээ биһиги детсаппытыгар сурук кэлбитин почтаттан аҕалан биэрдилэр. Бу суругу эһигини кытта ааҕаары бүгүндү күнү кэтэстим аҕай. Сурукпутун ааҕабыт дуо? Чэ, оччоҕо чуумпуран олорон туох ис хоһоонноох сурук кэлбитин истиэҕин.</p> <p>«Оҕолор, мин аҕам булчут бэрдэ. Кини бу ааспыт кыһын ойууртан хаар курдук манан</p>	Оҕолор эппиэттэрэ.	2 мүн	Сурук

		<p>өгнөөх куобах туһахха иннибитин аҕалбыта. Курупааскы диэн эмизэ манан түүлээх көтөрү да бултаабыта. Оннооҕор күл курдук өгнөөх тиингэри бултаан аҕалбытыттан ийэм миэхэ ичигэс бэргэһэ тикпитэ. Мин бу кыыллары ойуурга тийэн илэ харахпынан көрөөрү сайыны олус кэтэспитим. Дьэ, сайын буолбутугар ойуурга тийэн дьаарбайа сырыттаһына, били хаар манан өгнөөх куобаҕы да көрбөтүм, күл курдук сизэрэй өгнөөх тиинмин да көрсүбэтим, эгэ манан түүлээх курупааскыбын көрүөм дуу? Бу кыыллар ханна сүппүттэрэ буолуой? Миэхэ баһаалыста көмөлөһүн.</p> <p>Эрэли кытта Ньюргун.»</p>			
3. Проблеманы быһаары	Уустуктан тахсы	Дьэ эрэ, оҕолор, туох туһунан сурук эбитий? Ким суруйбутуй? Тугу көрдөспүтүй?	Ньюргун уол суруйбут. Кыһын аҕата бултаан кэлбит кыылларын илэ	3 мүн	

		<p>Онтон биһиги киниэхэ көмөлөһөр кыахтаахпыт дуо? Тоҕо кыыллар сайын ойуурга көстүбэт буолбуттара буолуой?</p> <p>Онтон бу боппуроска эппиэти биэриэбэ, эһиэхэ көмө буолуоҕа “кинигэбит муннуга”.</p>	<p>харабынан көрөөрү сайын ойуурга тийбитэ, ханнык да кыылы көрсүбэтэх. Билэр кыылларым ханна барбыттара буолуой диэн ыйышпыт.</p> <p>Оҕолор эппиэттэрэ.</p> <p>Оҕолор “кинигэ муннугар” тумсэллэр.</p>		
<p>4. Дьарык сүрүн чааһа:</p> <p>1) Н.Г. Золотарев-Якутскай туһунан</p>	Саҥа информацияны биэри.	<p>Оҕолор, манна сүрдээх үчүгэй кэпсээннэрдээх кинигэлэри бэлэмнэтим. Бу кинигэлэргэ баар кэпсээннэри Саха Сириҥ биллиилээх суруйааччыта, элбэх интэриэһинэй кэпсээннэри, айымньылары улахан дьонно уонна оҕолорго анаан Н.Г.</p>	<p>Николай Якутскай портретын, кинигэлэрин көрүү.</p>	2 мүн	<p>“Кинигэ муннугар” Н. Якутскай айымньыларын кинигэ выставката.</p>

<p>билиһиннэр ии.</p> <p>2) Кэпсээни истии, көрүү “Көтөр-</p>		<p>Золотарев – Якутскай суруйбут. Николай Гаврильевич биһиги Үөһээ Бүлүүбүт улууһугар Харбалаах нэһилиэгэр сэтинньи 22 күнүгэр 1908 сыллаахха төрөөбүтэ – кини биһиги киэн туттар дьоннорбутуттан биирдэстэрэ, биһиги биир дойдулаахпыт буолар. Николай Якутскай быйыл 110 сааһын бэлиэтиир элбэх тэрээһиннэр буолаары тураллар.</p> <p>Николай Якутскай ханнык остуоруйаларын билэбит? (“Куобахтааҕар куттас” остуоруйаны санатыы)</p> <p>Дьэ, бу наһаа учугэй кэпсээннэртэн, остуоруйалартан мин бири эһиэхэ кэпсиэм. Ол кэпсээни болҕомтолоохтук олорон истибит оҕо ,Ньургун уолбут ыйытар боппуруоһугар, көрдөһөр көрдөһүүтүгэр эһиэти булуо.</p> <p>Билигин биһиги кэпсээни чуумпуран олорон керуехпут.</p>	<p>Оболор эппиэттэрэ</p> <p>Кэпсээни истии, экранна керуу.</p>	<p>4 мүн</p>	<p>Н. Якутскай портрета.</p> <p>Экранна айымньы сүнньүнэн</p>
---	--	--	--	--------------	---

<p>сүүрэр тириитин уларытынар дуо?"</p>	<p>Көрбүтү чинэтии</p>	<p>Оболор, туох туһунан кэпсээни иһиттигит? Уол абатынаан тобо ойуурунан барбыттарый? Ханна тийбиттэрий? Уол тугу көрбүтүй? Туохтан соһуйбутуй? Ханнык кыылы куоскаҕа тэннээбитий? Сорох кыыллар түүлэрин өгнөрүн тобо уларытар эбиттэрий? Түүлэрин өгө уларыар буоллабына тириилэрин өгө эмиэ уларыар дуо?</p>	<p>Оболор эппиэттэрэ.</p>		<p>ойуулары көрдөрүү.</p>
<p>5. Сынньалан</p>	<p>“Ойуурга сылдыбы” физминутка</p>	<p>Оболоор, билигин сынньана таарыйа сайынны ойуурга дьаарбайыах</p>		<p>2-3 мүн</p>	<p>“Айылба тыаһа” музыкальна й добуһуол</p>
<p>6. Дьарык практической чааһа</p>	<p>Бөлөбүнэн үлэ</p>	<p>Оболор, билигин биһиги бу остуолга сытар кыыллары, көтөрдөрү “ойуурга” саһарыахпыт. Икки хамаандаҕа араһсан үлэлиэхпит. Бастакы хамаанда “кыһынны ойуурга” кыыллары кистиэбэ”, иккис хамаанда “сайынны ойуурга”.</p>	<p>Оболор кыыллар , көтөрдөр моһуомнарын ылан , кырааскалаан “кыһынны”, “сайынны” ойуурга</p>	<p>7 - 9 мүн</p>	<p>Кыыллар, көтөрдөр моһуомнара, өгнөөх харандааста р, кыһынны,</p>

		Маладыастар, куобафы, тиини, курупааскыны билигин ханнык да сиэмэх кыыл булбат гына кистээтигит.	клейинэн сыһыараллар.		сайынны ойуур макеттара.
7. Түмүк чааһа.	Түмүктүүр үлэ	<p>Оҕолор, ким диэн кэпсээни иһиттигит? Бу кэпсээни ким суруйбут эбитий?</p> <p>Дьэ эрэ, оҕолор, дьарык саҕаланыыта мин тугу эһиэхэ көрдөрбүппүнүй? Ким суруйбутай? Туох диэн көрдөспүтэй?</p> <p>Ньургун уол көрдөһүүтүн толордубут дуо? Кини боппуруоһугар эппиэт буллубут дуо?</p> <p>Оччоҕо бииги бу оноһукпутун Ньургун уолга ытыахпыт уонна кыракый быһаарыы сурук суруйуохпут. Оччоҕо уол билэр кыылларын сайын ойуурга тоҕо көрсүбэтэҕин билиэбэ.</p>	Оҕолор биирдиилээн хоруйдара.	2 мүн	
8. Рефлексия	Дьарыкка ылбыт билиилэриттэн дуоһуйууну ылыы	Бүгүннү дьарыкка тугу сөбүлээтигитий? Тугу астымматыгытый? Сөптөөх өгнөрү ылан көрдөрүн.	Оҕолор дьарык түмүгүнэн наставрыанньаларын	1-2 мүн	Кыһыл, от күөх, саһархай

		Бүгүнгү дьарыкка олус көхтөөхтүк кытынныгыт, маладыастар. Өссө да элбэҕи билэ-көрө, санаттан сананы тобула сылдыын. Аныгыскыга көрсүөххэ диэри!	фишкаларынан көрдөрөллөр (кыһыл – дьарыгы сөбүлээбэтим, от күөх – астымматым, саһархай – сөбүлээтим).		фишкалар
--	--	---	---	--	----------